

КАТАЛОГИЗАЦИЈА СЕЋАЊА

Каталогизација сећања у овом биографском и историјско -монографском смислу означава систематичније саопштавање сећања, набрајање и описивање важнијих појединости и догађаја из периода детињства нашег астронома и пес-ника. Ова каталогска присећања се често додирују и преплићу са неким раније забележеним детаљима или ситуацијама и произилазе из начина приповедања самог Милана Димитријевића, који их је и лично тако означио. При том је, као ђак Класичне гимназије, имао у виду античке Хомерове епове⁸¹ у којима је каталогизација честа појава, а нас упућује на хронолошко бележење, па и од-говарајуће композиционо организовање материјала. Док је писао о космичким мотивима у Вишњићевој песми „Почетак буне против дахија“, ⁸² сусретао се са особеном (симетричном) каталогском композицијом и сегментима набрајања у карактеристичном ретроспективном виду, па је вероватно и то утицало на формулисање синтагме *каталогизација сећања*.

– Још од основне школе, на татину иницијативу, почео сам у посебну свеску да бележим и региструјем све прочитане књиге, са именима аутора и наслови-ма. Тата је то заговарао, подвлачећи да ћу тако знати колико сам књига прочи-тао, са којим и каквим садржајем. То ће ми – говорио је – омогућити потпунији увид у жанровску врсту оне литературе коју сам занемарио, а треба да јој по-светим већу пажњу⁸³ – преноси нам Милан савете и упућивања оца Сергија, настојећи да их оствари.

Приликом редакторског читавања овог дела текста, нашли смо више разлога да додамо и ове појединости, што се односи на читање и коришћење библиотечких извора:

81 Такав је пример опис лађа у *Илијади*, као и подвизи хероја у одређеним околностима.

82 М. С. Димитријевић, *О вези небеских прилика са дешавањима на земљи*, у публикацији Драгослава Васића и Наде Јакшић, *Вожд Карађорђе и српска револуција*, Топо-ла филм, 2003, стр. 79-80.

83 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Хвар. 29. I 1988. године.

– Са великим задовољством и помно, читао сам много тога што ме је занимало из литературе, науке, историје, уметности... То полетно читање се протезало све до краја гимназијског периода. Богата домаћа, кућна библиотека била је главна основа, на коју се надовезивало и све оно што је могло да ми омогући чланство у библиотеци „Вук Караџић“, као и у школској. Оне су надограђивале то што је мањкало у татиној библиотеци... Читао сам са великим интересовањем, преданички, скоро до исцрпљивања; на пример, веома ме је привлачио Травенов роман „Марш у царство каоба“, потом „Фараон“ Болеслава Пруса, научно-фантастична литература, дела Душана Баранина, Настасијевићева проза – присећа се Милан и додаје мало продуховљено, како је проширио „лов“ на занимљиве књиге и у библиотекама у којима је био члан.

– Када је тата видео моју велику заинтересованост за филмове, рекао ми је да и њих треба исто тако да записујем, што сам и урадио, па сам тако, у посебне свеске, уписивао књигу за књигом, филм за филмом. Међутим, када је број прочитаних књига порастао на више од 1000 наслова, у једном моменту сам стекао утисак да то нема никакве сврхе. У том великом броју регистрованих књига доста тешко је било наћи оно што од приступачног није већ прочитано, па сам прекинуо са тим – вели Милан, склон сврховитој рационалности.

– У то време си циљно одмеравао сврховитост и средства, имајући у виду функционалност, корисност и вредносну рационалност – напомињем уздржано присећајући се неких ставова Макса Вебера о којима је писао Михајло Ћурић.⁸⁴

– Када је реч о бележењу виђених филмова, запазио сам да је то донекле корисно, али да се записивање мора унапредити и организовати на други, бољи начин како би имало више смисла и разложности. Јер догађало се да уђем у биоскопску салу и да гледам оно што ми је већ познато – казује мрштећи се.

– Значи ли то да се смисленост поступка каталогизирања филмова одређује према последицама да се по други пут не гледа оно што је једном већ виђено? – питам.

– Управо тако, зато сам морао да преуредим списак по насловима филмова, додао сам режисере и још понешто. Установио сам систематичнији прилаз... И те свеске сам сачувао до дана данашњег, и као неку врсту подсетника на дечаштво и младост.

– Стално инсистираш на *каталогу*, каталошким видовима, а као што знаш тај списак филмова или књига може да се прави и обликује по врло различитим принципима, осим по насловима, именима, делима – и тематски, садржински – призивам га са намером да прозбори нешто и о томе. Али Милан продужава гласно да размишља о њиховој употребљивости, функционалности:

– Када један такав каталог услед пренатрпаности и мноштва сваковрсних података постане неефикасан, увек сам улагао много енергије да га поново учиним корисним, без обзира на време и напрезање који такав посао захтева... Тако сам, у случају каталога наслова филмова, почео њихово слагање по словима азбуке, што због великог броја, није било довољно, па сам их организовао по слоговима, на пример „па“, „по“ и сл. Последњи пут сам, са великим напрезањем од више дана, успео на нов начин да систематизујем више од пет хиљада

84 М. Ћурић, *Социологија Макса Вебера*, Напријед, Загреб, 1987.

филмова. Морао сам доста да се помучим скапавајући над тим огромним списком филмова – притужује се Милан на то заморно прегнуће.

– До резултата се стиже захваљујући радним залагањима, а што је већи труд и награда је значајнија. Јеси ли задовољан оним што си постигао?

– Јесам у знатној мери. Али како су у питању системи организовања и рашчлањавања материјала у одговарајући склоп – увек постоје могућности даљег усавршавања и долажења до нових сазнања у оквиру једне тако велике целине – образлаже наш астроном и истраживач, па додаје:

– Осим овог систематизовања и реорганизовања са пописом филмова, приступио сам каталогизацији и других података, на пример око сфере утицаја: где се то све позивају на моје студијске радове, те систематизовања чланака из новина и периодичних публикација, са указивањима на моје присуство; затим предавања која сам одржао, са означавањем тема, места и времена њиховог одржавања – разлаже Милан потанко.

– То значи, ако неко хоће интегрално да прикаже твоју предавачку активност широм наше земље, може све да има ваљано сређено?

– Баш тако! И сам лично, хтео сам да остварим увид у тај вид доста опсежне активности и да имам јаснију представу о томе... Но, овде морам да нагласим да сам библиографске податке и оно што се односи на сферу утицаја, бележио и сређивао на свој начин – излаже Милан одмереним тоном студијца.

– Ево, и сада, док о овоме разговарамо, пред очима су ми поједине Докторове књиге, публикације, зборници, на којима, у десном углу, стоји латиницом исписано SF (Сфера утицаја) или симболични знак муње – прокоментарисах у једној краћој паузи насталој после Димитријевићевог исказа.

– Неке каталожке спискове, као што су они у вези са мојим честим путовањима или предавањима, почињао сам да правим у ситуацији када бих скоро са ужасом установио да ми неки важни детаљи измичу, па не могу да се сетим када је то било, где, у којим приликама и етапама. И то сам на неки начин доживљавао као замирање себе, и неки вид личног пораза и искушења... Онда сам се из петних жила упињао да васпоставим изгубљено сећање, да од појединих делића и коцкица сачиним целину мозаика, успостављајући претходни низ, и да прављењем списка или каталога сећања обезбедим његово очување – констатује Милан након краћег размишљања.

– Доказ за то је каталогизирани *Попис путовања (1961-2015)*, из претходне књиге, где, на пример, није означен ни месец првог боравка у Софији – примећујем онако узгред.

– То би се можда могло реконструисати на основу дела преписке из татине архиве, која ми сада није доступна... Кажем ти, скоро очајнички сам покушавао да негде са дна ископам, пронађем детаљ из онога што ми измиче, и да, ослањајући се на њега, поново оживим и васкрснем сећање, успостављајући неку дубинску везу са оним што је било, до тренутка откривања или просветљења у памћењу... То је понекад трајало данима, уз дубинска пребирања по меморији – настоји Милан да нам дочара упорност и муку тих трагања.

– Ти си љубитељ *примера*, којима настојиш да, оно што је посебно, учиниш у приказивању општијим, разумљивијим. Илуструј ово што си рекао.

– Ево ти примера у вези са Паризом, у коме сам до ове 1988. године боравао око 16-17 пута... У једној прилици никако нисам могао да се тачно сетим које године сам то био у Божансију, Монришару, Шенонсоу и Лину,⁸⁵ пошто су ми се детаљи, услед сукцесивних боравака у Паризу, помешали у сећању. Уложио сам огроман напор да то на неки начин реконструишем и успоставим одговарајућу хронологију догађаја... Копао сам, обртао и превртао по меморији, присећао се фрагмената из различитих боравака у Паризу, трудећи се да их разлучим један од другог. При том сам користио разне своје извештаје Министарству за науку, разгледнице које сам слао породици, преписку, записе у бележницама, знаке, сачуване папире и слично, анализирајући чак и поједине печате у пасошима... Суочен са тим посустајањем меморије, онда сам та претраживања проширио на регистровање свих путовања, како бих убудуће избегао сличне ситуације – завршава Милан опширније разлагање и конкретније илустровање.

– Каталогизирања која ти помињем служе ми за стваралачко и самокритичко праћење, рашчлањивање и сагледавање структуре онога што радим, као и једна од основа за планирање и програмирање наредних етапа.⁸⁶ На бази тога могу потпуније да видим и објективније оциеним шта сам и са колико ефикасности и успеха, и у ком временском периоду остварио. Анализирајући те систематизоване податке, у прилици сам да много боље проценим и валоризујем личне потенцијале и да учим важне чињенице које представљају сметњу или препреку за плодотворније остваривање постављених задатака – излаже Димитријевић комплексне видове свог деловања.

– Да ли је ове у питању нека врста узрочно-последичног преиспитивања, или феноменолошка анализа критичког разрађивања процеса и садржаја свести и њених учинака? – питам, увиђајући све више ширину и важност каталогизације сећања.

– И једно и друго! – одговара сасвим спремно и придодаје нешто психолошко у вези са елементима свести и самосвести и наставља:

– Ово прегнантно самопраћење и аналитичко промишљање помогло ми је да одклоним извесне личне слабости и постанем продуктивнији, организованији, па самим тим и задовољнији, потискујући мањкавости које су ме раније оптерећивале. Како је време пролазило, ово самопраћење се све више интензивирало, прелазећи у навику непрестаног контролисања учинка; не само у студијском раду, већ и шире – указује Милан означавајући искуствено-теоријску основу, која се све више приближавала такозваном психолошком *закону ефекта*.⁸⁷

– Са навикама су у непосреднијој вези и неки видови аутоматизованих реакција, присутних у том процесу – напоменух у намери да мој саговорник продуби оно што је започео.

85 Види *Попис путовања (1961 -2015)* у књизи *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 337.

86 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Хвар, 30. I 1988. године.

87 Сајмон Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, Светови, Нови Сад, 1999, стр. 455 -456.

– *Навика као да је друга природа* – позва се овај ранији ђак Класичне гимназије на Цицерона, па настави:

– Самоанализа заснована на поузданим фактима значајно помаже у реалнијем планирању и постављању циљева у задатака. Наиме, знам шта могу да урадим у одређеном периоду, и трудим се да приликом планирања будем реалан у сагледавању и селекујем послове по важности, оријентишући се на мање или веће захвате и задатке. Уколико се ради о обухватнијем пројекту, планском нацрту, настојим да га промишљено поделим на могуће, реалне етапе, и да се у датом моменту посветим одређеној мањој етапи – именује Милан једно своје практично методско гледиште.

Промишљено организовање, добро и сврсисходно концепцијско планирање, те етапно деловање, саставни су део Димитријевићевог разборитог начина рада, са тежњом да започето у научно-истраживачком раду и финализира.

– Приликом планирања се понекад изгуби веома много драгоценог времена, али је оно неизбежно приликом сваког ваљаног организовања и самоорганизовања... Навешћу ти пример у вези са припремама за путовање, када мора да се оде у неку већу библиотеку ради проналажења плана градова који се обилазе, као и адекватне информативне, путописне и друге литературе. Потом посета туристичким агенцијама због редова вожње, евентуалних бедекера, рекламних материјала. За то су потребни сати и сати, понекад и неколико дана. А онда следе разне комбинације маршрута као би се што више видело, са уклапањима сатнице према реду вожње, уз оцену шта је мање важно, а да се не пропусти оно најбитније... Време које се при томе утроши могло би се смисленије искористити за неку другу студијску, истраживачку работу, за писање неког рада, чланка... Међутим, саме те припреме, претраживања, путешествене и планске комбинације, пружају велико задовољство ономе ко уме да ужива у имагинативном замишљању појединих етапа – открива Милан начин планирања и фазе трагања, комбиновања.

– Ипак, задовољство и ужитак нису најпоузданији водичи, али захваљујући тихој радости коју пружају – најмање су погрешиви – мудрујем гласно, слушајући овог, колико неуморног велепутника, толико и упорног и истрајног планера.

– Морам да признам да се током путовања покаже како су бројни испланирани детаљи понекад били излишни и непотребни, јер се, зависно од непредвидивих околности, делимично одступи од предвиђеног и смераног, да би се прилагодили датој ситуацији, неком штрајку на железници, на пример, или услед неких других невоља – каже Милан и прелази на приказивање свог метода планирања:

– Увек планирам симултано више различитих активности и то даје добре резултате, показује моје искуство. Установио сам то пажљивом контролом искуства. Када у једном послу нешто запне и не иде како ваља, онда то оставим да дозрева у мени, да се акумулирају нова сазнања и енергије, и прелазим на нешто друго. Тако се делатна снага креативно усмерава, избегава се пасивност, и постиже знатно већа ефикасност и плодотворност – тврди Милан са пуним уверењем.

– Тако је, чини ми се, радио и твој отац, једновремено је деловао у више области које су биле његова трајна окупација... Високо је ценио делатан живот. И код њега су идеје благовремено сазревале... Овде бих помеоу један Дантеов исказ, који сам често цитирао студентима: „... а прави плод ће сазрети после цвета“ – настојим да подсетим на оно што смо видели и попримили од нашег великог учитеља.

– Слажем се у основи са тобом, јер све што с временом сазрева и дограђује се у имажинацији, постаје савршеније... Навешћу ти конкретан пример: ево, управо сада сам завршио два већа чланка на којима сам радио истовремено; то неке може изгледати чудно, али је реалност, фасцинантна за оне који се исцрпљују само у једној ствари, и онда када им не иде најбоље – збори Милан, спреман и да документује.

– Да ли, после неког времена, када та два чланка буду објављена, можемо да их идентификујемо и евентуално забележимо у фусноти? – интересујем се, имајући у виду и њихов обим, као и сличност или разлике у проблематици коју обрађују.

– Вреди покушати! То би на најбољи начин посведочило ово о чему разговарамо. У мојој библиографији је све то прецизно регистровано – одговара кратко и поново се враћа прикладним видовима организовања, додајући ту и интуицију:

– Самоорганизовање у том укупном радно-стваралачком процесу, само је један елеменат; а други, можда важнији и пресуднији, је стваралачка интуиција као продубљено интелектуално зрење, опажање и посматрање, до кога се долази непосредним доживљајем и продорима. То је за мене способност обухватног и целовитог сагледавања при захватању, започињању истраживања које ће у догледно време довести до резултата вредних објављивања. Другим речима, то је једна врста особене способности да се *проницљиво* појми и схвати целина проблема са свим његовим члановима и појединостима, што ће довести до новог, малог продора у конкретнијој научној области – пажљиво бирајући речи, Димитријевић настоји да пружи објашњење свог виђења интуиције.

– За мене је интуитивно сазнање продор непосредним опажањем који духовно -чулно структурира продубљени доживљај стварности са којом се суочавамо у процесу схватања суштине⁸⁸ – коментаришем, имајући у виду Хусерлово сагледавање суштине.

– Интуиција има своје место у филозофији живота – додаје Милан и истиче да му она помаже у процени када треба довршити оно на чему се радило и како га ваљано заокружити.

Неочекивано, у ширем контексту каталогизације сећања, Милан прелази на разматрање разлика у односу на своје родитеље – уздржаност и стрпљивост.

– У детињству сам имао утисак да се веома много разликујем од својих родитеља.⁸⁹ Мама и тата су скоро увек били бучни, хучни и експлозивни у много

⁸⁸ Интуитивно сазнање је, према Декарту, самосвојно поимање уздигнуто изнад сваке сумње, „које изниче једино из светлости ума“.

⁸⁹ „Када не би било разноликости -требало би је измислити“ -говорио је песник Ду-

чему. Често су били окружени, људима, гостима, родбином и пријатељима... Тату није много занимало да ли смета неке брујањем, штропотањем, буцањем, и да ли привлачи нечију пажњу... Слично је било и код маме, није много водила рачуна о томе што прегласно говори у средини где се ћути, утихнуто разговара и поштује мир... Ја сам, напротив, увек био брижљив, чувао се сваке недоличности, нарочито пред старијим и угледним људима, и био поприлично стидљив и срамежљив⁹⁰ – слови одмерено и јасно.

– Стидљивост је особина тихих и смиренних људи. Тамо где се они посраме, поцрвене, као да почиње њихово племенитије *Ја* – проговорих, дајући глас од себе како бих унео више живости у наш разговор.

– То не знам, али сам увек водио рачуна да не изазивам општу пажњу, да не намећем своје присуство и не сметам другима. Вероватно се због тога у већем друштву осећам непријатно – понавља Милан оно што га можда и делимично оптерећује. – Избегавам да неке упаднем у реч и умешам се у разговор, а када ме неко прекине онда једноставно заћутим – спомиње још једну своју карактеристику.

– Вероватно сматраш да је ћутање први и последњи израз свих мисли и да је понекад испољење умности – изустих сасвим кратко.

– Не, нисам то хтео да кажем... Мене је увек занимало од кога сам наследио те особине, вероватно не од динамичних и самосвесних родитеља... На то питање о коме сам размишљао, ни данас немам одговор.

– Можда си то генетски наследио од Бапке, која је, колико памтим, била тиха, уздржана, водила је рачуна да никоме не смета? – износим једну претпоставку, ослоњену на могућност наследства од блиских предака од којих се попримају извесна духовна својства и настројености.

Не показујући жељу да се позабави овим претпоставкама, Милан прелази на гласна размишљања о амбициозности, преданости раду, и то у вези са самопраћењем и каталогизацијом.

– У једном каснијем моменту сам сматрао да сам своју амбициозност и жељу за пунијом афирмацијом у својој области наследио и прихватио од тате, што је сасвим вероватно, уз то иде и савестан и предан рад, који је красио и мог оца; делао је као један институт у малом, и то на више различитих подручја. И мене, као што знаш, занима неколико области! – развија Милан своју мисао о наслеђу и утицајима.

– Утицаји су у много чему неминовни, поготову они који долазе од стране родитеља; присутни су и онда када их не примећујемо, а делују на наш рад и мимо воље и опредељења – придружујем му се свестан великог уплива његовог оца и на мој рад.

– И ова каталогизација, самопраћење, систематизација чињеница, библиографско истрајавање – наслеђено је од тате. Ту је врло карактеристично његово пажљиво праћење здравственог стања, са детаљним евиденцијама и бележењем телесне температуре и свих могућих промена у организму, што је

шан Матић.

90 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 30. I 1988. године.*

задовољавало лекаре који су просто били фасцинирани исцртаним дијаграмима пораста и смањења температуре тела, што су пратиле статистике, вођене у дужем времену... Шире гледано, у томе би се могло препознати понешто од његових бројних колекционарских страсти – подсећа Милан на оно о чему сам писао, а он делимично прештампао у изабраним нумизматичким делима Сергија Димитријевића.

– „Што је човек већи, веће су му и страсти“ – пише у *Талмуду*. А наш великан је, још од детињства, сам и уз помоћ родитеља, сакупио најразличитије колекције, о чему је писала и тадашња штампа – налазим да је ово, премда нам је обојици изврсно познато, вредно поменути о нашем заједничком Учитељу, који је на нас снажно деловао својом моралном, интелектуалном и духовном моћи.

– Током времена, сазнавао сам све више о поменутим преамбициозним склоностима и са мајчине стране; међу Анђелковићима (Аранђел, Стојадин,⁹¹ Велимир, Синадин,⁹² затим Владимир и њихове сестре,

91 „У тестаменту деда Стојадина Анђелковића, пронађеном у архиви Сергија Димитријевића, крајем 2017, записано је: да су браћа Анђелковић градили пут преко тунела у Владичином Хану, као и тунел, пут Сурдулица – Власина и железничку пругу Скопље – Тетово – Гостивар. Са доста пажње и топлине помиње се и усвојена поћерка Каја Катица Д. Сретић (Кајче), којој се намењује део имовине.

Из нађених докумената се види да је преминуо 26.07.1947. у Санаторијуму за грудоболне у Сурдулици, и то од туберкулозе, а сахрањен је са осталом браћом, на гробљу у Косанчићу.

92 Половином септембра (15.09.2017) кренули смо у повећу *експедицију*, (термин усвојен од С. Димитријевића) у завичајни Лесковац, са намером да обиђемо и рођаке у Косанчићу (17.09.2017) и посетимо гробове наших предака. Пошто смо се поклонили сенима тетка Заге (Мала Зага – у односу на Велику Загу, удату у Лешњачкој фамилији) и начинили неколико фотографија, обишли смо породичну кућу браће Анђелковић, својевремено најлепшу грађевину у Пусторечком крају, са четворострано уобличеном пирамидом, на делу крова, и украсним врхом, који је својевремено могао бити и громобран. Обишли смо пространо ограђено двориште, са стаситим боровима још из тога времена, и простор где су биле помоћне зграде и стаја, у којој су на слами, рођене Даница и ауторова мајка Загорка... Недалеко одатле је анђелковићевска тзв. *Банка*, у прилично запуштеном стању.

Пошто смо начинили неколико фотографија, из различитих углова, запутили смо се у кућу покојног Душка Ђорђевића, где нас је лепо примила његова супруга Љиљана, која је дочекала тетку Загу, после сломљеног кука. Том приликом забележили смо драгоцене податке о породици и потомцима деда Синадина: Његова трећа ћерка, Загорка (Мала Зага), супруга Јове Ђорђевића, преминула је у 91. години, 22.02.2017, а сахрањена следећег дана, у четвртак, у 14 часова, на гробљу у Косанчићу. Имала је ћерке, Јелену и Живку и близанце Душка и Душицу.

Јелена (6.01.1947), секретарица у суду у Брестовцу, удата је за Бранка Савића (1.07.1939), који је у Косанчићу био наставник руског језика, па се преселио у Брестовац, где је постао инспектор СУПа. Имају два сина, Славишу и Небојшу. Њихов син Славиша (11.09.1965), завршио је средњу економску школу и живи у Нишу. Супруга му је Оливера Благојевић (20.08.1966), а деца Александра (16.04.1990 – завршила вишу текстилну школу и ради у суду у Нишу) и Стефан (18.10.1995). Други син, Небојша (20.12.1967), дипломирао је агрономију и живи у Батајници. Ожењен је Радом

Роска, Наста,⁹³ Наталија...) је било и носилаца Карађорђеове звезде (Стојадин) и виђених неимара (први хотел на Авали), путоградитеља... У мени су се стекле и неке од тих особина...

– „И тамо где наше порекло није очигледно ...стоји његово завештање“ – нашалих се упадајући му у реч Миљковићевим казивањем.

И поред бројних наслеђених сличности са родитељима, Милан поново, овога пута са дозом резигнације због неке мале непријатности, поново стаде тражити објашњење за, како сада каже „драстичну“ разлику у тим односима, понашању, деловању. Но, убрзо потом, осврће се на студијско и публицистичко стваралаштво:

(14.12.1969) из Книна а деца су им Сања (1.10.1994) и Сара (8.06.1999).

Загина ћерка Живка (19.08.1949), живела је у Косанчићу, затим Бојнику, а сада је у Лесковцу. Покојни супруг јој је Благоје Младеновић (Власе 26.03.1943 – 22.09.2005), а син Предраг (23.01.1969), ожењен Светланом (Обилић 19.08.1972 – рођена Крстић), од оца Предрага и мајке Љубице, рођене Дураковић.

Душко (14.08.1951 – 18.01.2009) у браку са Љиљаном Ђорђевић (30.10.1956), медицинском сестром, има две ћерке, Марину и Ивану. Марина (26.09.1977) је супруга Ивана Стаменковића (14.01.1975) и изродили су Анђелу (28.05.1997), која студира хемију, Нађу (7.06.2001) и Данила (4.12.2009). Ивана Вукшин (21.12.1983) је удата у Нишу и има сина Ведрана (24.03.1981), а ћерка му је Јана (2.03.2004).

Трећа ћерка Душица (14.08.1951), супруга Бранка Павловића (27.11.1942), молера, живи у Хелсингборгу у Шведској. Имају два сина. Горан (8.09.1969), чија је супруга преминула, бави се трговачким пословима и има ћерку што се зове Малу (19.04.1998). Жена другог сина Дејана (23.01.1970) је Моника а деца су им Естела (3.03.2008) и Корнелија (19.02.2004).

Припремајући се за поменути *експедицију*, благовремено смо са Гојком Цветковићем Лешњаком договарали обилазак Светоилијског гробља и прегледавање породичних фотографија, које би употпуниле визуелну представу о овој великој фамилији. У поподневним сатима посетили смо новоизграђену Гојкову кућу (Иве Андрића бр. 24, насеље *Дубочица*) и заједно са њим, као и са супругом Загорком (12.12.1942 – отац Живојин Стефановић, мајка Лепосава), скоро пет сати интензивно листали збирке фотографија, издвајајући оне, које ће употпунити представу о расту и разрастању његових потомака. При том смо, заједничким снагама, на полеђини фотографија, исписивали имена лица на снимцима. Уз то, 16.09.2017, забележили смо промене у породици његовог сина Михајла, чија је ћерка Јована, удата за Деспота Васића (Јагодина, 13. 05. 1981), родила сина Петра (Јагодина, 23.04.2011) и ћерку Искру (2.08.2017); а син Димитрије (Лесковац, 21. август 1989), се оженио Верицом Цветковић (Лесковац, 16.11.1983) са којом је породиле ћерку Марту (Лесковац, 1.09.2015).

93 У Милановој личној документацији, коју је благовремено сачувао, између осталог се налази читуља прим. др Василија Милорада Михаловића, гинеколога акушера ГАК (Гинеколошко акушерска клиника) „Народни фронт“ у Београду, објављена у *Политици* 30. 12. 2006. Преминуо је 28. децембра, а сахрањен 1. јануара на гробљу Орловача. Оглас потписују: синовац Милорад са супругом Невенком и децом Милицом и Љубицом. Милорад је праунук Аранђелове сестре Насте, унук њене ћерке Марге удате за Милорада Михајловића, који су имали деветоро деце (види Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник – М. С. Димитријевић*, стр. 73) међу њима Василија и Петра, чији је син, по деди, назван Милорад.

Фотографија браће Анђелковић: Велимира, Аранђела, Стојадина и Синадина, на надгробном споменику у Косанчићу (Снимио Предраг Ђорђевић).

– У новије време⁹⁴ код мене је присутна тежња да поједине теме, на којима радим или сам донедавно радио, организујем у веће и обухватније целине. На пример, када сам написао други чланак о сунчевом систему, осетио сам потребу да обликујем и друге сличне прилоге, што је кулминирало са девет серија о сунчевом систему, које сам ти већ помињао...⁹⁵ Овде само подвлачим да је у ове серије практично уткан основни материјал из већ публикованих текстова. То је, разуме се, значајно олакшало, убрзало и оптимизирало планску разраду и конципирање телевизијских серија.

– Ти си, дакле, исти садржај који си саденоу у чланке објављене у *Васиони* и сличним публикацијама, визуелно и сликовно „преточио“, трансформисао у сценарије за телевизијске серије – даље прецизирам његов поступак.

– Још увек имам потребу за разрадом тих, за мене привлачних тема, из којих би можда могао да проистекне и фељтон у *Политици*, а касније би се то могло уобличити и у књижицу! – вели Милан, па поново прави паралелу са оцем Сергијем:

– Овакву тежњу ка организовању већих монографских целина запазио сам и код тате. Он је, на пример, обрађујући поједина питања српске средњовековне нумизматике, полако и постепено ишао на *Corpus numorum Serbiae*, који је својевремено конципирао. Са сваком новом студијом из ове области, он је био

94 *Рукописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем*, Хвар, 31. I 1988. године.

95 Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 210 -213.

ближе једном таквом монументалном делу. Професор доктор Станиша Новаковић и други, сматрали су да је тата већ уобличио делове *Corpus*-а, у објављеним књигама, студијама и сепаратима – објашњава Милан, који ће касније и сам дати допринос том великом захвату.⁹⁶

– Код мене је била присутна амбиција и потреба за достизањем идеала који сам видео у своме оцу, његовим делима и подухватима; али сам доста брзо схватио да је то врло тешко остварити. Са амбицијама се лети високо, али нам идеали непрестано измичу, па је скоро немогуће досегнути их и поред великих хтења – збори помало афористички.

– Са амбицијама је као и са успоном на плећату брежину, са првим освојеним брдељком отвара нам се видик на онај други брег изнад њега – настојим да сликовито изразим своју представу о амбицији.

– Мој отац је био несумњиви ауторитет у научним областима којима се бавио, а нарочито у историографији и нумизматици; извршио је знатан утицај на једну групу млађих историчара захваљујући посебним достигнућима и надмоћном увиду у историју радничког покрета... Али, поред свега, био је унеколико и ауторитарна личност. Са његовим изричитим ставом и мишљењем било је врло тешко спорити се... Мада је, оставши мој идеал, убрзо престао да буде непоречни ауторитет. Наиме, убрзо сам схватио да су неки његови ставови погрешни, али да је беспредметно дискутовати о њима, па сам се повукао у ћутање – каже Милан, склон противљењу ауторитарности сваке врсте.

– Дијалогска мисао, дискусија, вазда је отворена за друге, да чује и њихове аргументе и није затворена у себе, већ је у сучељавањима управљена на саговорника, прихватајући његове ставове – да би их креативно превазишла, надрасла – мудрујем ослоњен на неке Грамшијеве тезе о дијалогским расправама.

– Повремено ме је оптерећивала бојажљивост, зебњивост око онога што је, високо као идеал, постављено у наизглед недомашно. Размишљао сам о томе и запазио да је моја страшљивост, прибојавање и повремена стрепњивост, зазирање, изазвано средином и околностима у којима сам живео, понајчешће затворен у соби... Временом сам покушавао и успевао да многе од тих сметњи, страхова и устручавања, отклоним и превладам – каза Милан у полуисповедном тону.

– Трагична невоља данашњице, према нобеловцу Фокнеру, је свеопшти и универзални страх, толико дуго сузбијан, да га чак можемо подносити... – истиче он указујући на његове најразличитије врсте – примећујем полугласно, како не бих пореметио ток Миланових мисли.

– Анализирајући шта код мене изазива стрепњивост, тражио сам начине како да је успешно превладам. Једна од упражњаваних техника која ми је помогла, била је да се у тренутку сав физички згрчим и да при том потпуно скренем ток мисли на нешто сасвим друго... Корисно ми је било и то што сам, у одређеном напонском стању, успевао да изађем из себе и посматрам свет, људе и догађаје, као да сам ја неко „други“. Настојао сам да из перспективе тог „другог“ сагледам одређену ситуацију и да при том убедим себе како уопште није

96 Исто, стр. 222 -224.

вредно да паничим и узалудно се узбуђујем... Понекад бих, из тог новог угла, перспективе непристрасног посматрача, успевао да ситуацију која се више пута понављала доведем до апсурда и тако је надјачам, или да је у себи прокоментаришем на свој начин⁹⁷ – завршава Милан овај подужи монологски исказ.

– Та *другост*, *другачијост* је делимично мистички али и филозофски проблем дубљег унутрашњег разликовања и игра крупну улогу у логичком, метафизичком, као и у дијалектици (не – једног, многог) – укључујем се у дијалог о *другости* помињући да Хегел у делу „Наука логике“ поима „друго не као од једног, наспрам којег је равнодушно, него друго само по себи, друго неког другог...“

Овде смо прекинули разговор, без намере и спремности да залазимо дубље у филозофско-есејистичку расправу.

⁹⁷ Ручкописне белешке из разговора са М. С. Димитријевићем, Хвар, 31. I 1988. године.